

NORDEN NU

2 – april – 2018

**Orkester Norden 25 år:
Fra benovet bratschist til
orkestrets stjernedirigent**

**Lad os tale engelsk i Norden,
lyder det fra direktøren i
Nordisk Investeringsbank**

**Erling Bjøls store
værk var den nordiske
verdenshistorie. I dag er han
99 år og stadig aktiv.**

Alle elsker Norden, men ikke for enhver pris

Af Mogens Jensen, landsformand

Den styrkede folkelige opbakning til det nordiske samarbejde, som en nyligt offentliggjort opinionsundersøgelse viser, er et godt udgangspunkt for et aktivt og fremadrettet nordisk samarbejde, der har folkelig legitimitet.

Stadig flere synes, at landene bør øge samarbejdet. Flere end 90 pct. mener, at det er vigtigt eller meget vigtigt at have et nordisk samarbejde, og af disse mener næsten 60 pct., at det er meget vigtigt. Kun 1 (én) pct. af befolkningen mener, at det nordiske samarbejde slet ikke er vigtigt.

Befolkningen kræver mere nordisk samarbejde, erhvervslivet kræver mere nordisk samarbejde og den internationale udvikling gør mere nordisk samarbejde nødvendigt.

I en verden, hvor der er øgede modsætninger mellem eliten og folket, er det fantastisk at være en

del af et nordisk samarbejde, der er så folkeligt rodfæstet, som intet andet internationalt samarbejde kan påvise.

Det kolossale potentiale, der ligger i det nordiske samarbejde i disse år, skal udnyttes, ellers falder interessen. Befolkningen vil ikke fortsat bruge tilbudene i grænseregionerne, hvis det at arbejde i et land og bo i et andet ikke fungerer. Hvis borgerne støder på bureaukratiske forhindringer i dagligdagen, kunne man lige så godt lade være med at ofre energi og kroner på etableringen af de fysiske forbindelser.

Et fleksibelt arbejdsmarked, hvor man sikrer folks mulighed for mobilitet, er af folkelige og økonomiske grunde afgørende. Mange har allerede udnyttet de nye muligheder, efter at den faste forbindelse over Øresund er etableret. I dag bor 65.000 nordiske medborgere i et nordisk land og arbejder i et andet.

Tilsammen bidrager de nordiske grænsependlere med 40 mia. kroner til den nordiske økonomi, samtidig med at landene sparer arbejdsløshedsunderstøttelse i milliardklassen.

Det er endnu et eksempel på, at Norden ikke alene drives af idealisme, men også af sund fornuft.



Mogens Jensen taler på Nordisk Råds session i Reykjavik i 2016.

Foto: Johannes Jansson, norden.org

Udgiver:
Foreningen NORDEN,
Vandkunsten 12,
1467 København K

Landsformand, Mogens Jensen, MF

Generalsekretær, Peter Jon Larsen

Protektor, Hendes Majestæt
Dronning Margrethe II

Telefon: 35 42 63 25
landskontoret@foreningen-Norden.dk
www.foreningen-norden.dk

Redaktion:
Esben Ørberg,
ansvarshavende redaktør,
Telefon: 27 25 80 40,
redaktion@foreningen-Norden.dk

Kenn Clarke, grafisk tilrettelægger
kennclarke@gmail.com
www.kennclarke.wix.com/clarke

Annoncesalg:
Vendemus, www.vendemus.dk
Jan Byskou,
jan@vendemus.dk,
72 22 70 80 / 22 76 70 81

NORDEN NU udkommer i januar, april, juni og oktober.

ISSN: 0901-4950.
Tryk: Rosendahls.

Næste nummer udkommer 11. juni 2018.

Nok er det billigt at være medlem af Foreningen NORDEN, men i forrige nummer gjorde vi det lidt for billigt. Prisen er 285 kr. om året. Husstand 370 kr., pensionist 185 kr., pensionistpar 225 kr.

Forsidefoto: Anna Hult.

Fra min nordiske udkigspost:

Lad os tale engelsk i Norden

Da Henrik Normanns kolleger erfarede, at han havde fået job i Finland lød det: Jamen, hvad har du dog gjort? Underforstået, at der var tale om landsforvisning. Men direktøren for Den Nordiske Investeringsbank glæder sig over 'forvisningen' og ønsker, at engelsk må brede sig i Norden.

- Selvom vi kender hinanden godt i Norden, har vi mange myter om hinanden. For mig var Finland en attraktion at skulle bo og arbejde i, da jeg i 2012 fik jobbet i Den Nordiske Investeringsbank (NIB). Alene Helsingfors har en helt anden historie, end vi er vant til i resten af Norden, lyder det fra den danske direktør, som da også hurtigt oplevede, at skeptiske venner og gamle kolleger blev begejstrede, når de rent faktisk oplevede Finland.

- Man kommer til at holde af de klimatiske udsving heroppe. Enten frost og sne eller varme somre i et dejligt lys – i stedet for det danske sjap, halvmørke og halvkulde. Kulturelt er Finland også spændende ligesom erhvervslivet er meget veludviklet med virkelig store virksomheder, som har forbindelserne rettet mod øst.

Tag engelsk til jer!

På ét område mener Henrik Normann ikke, at det giver mening at holde fast i det nordiske fællesskab. Det handler om sproget.

- Vi har en romantisk opfattelse i Norden om at vi kan tale sammen på skandinavisk. Det kan vi ikke. Men vi tror det. Og det er farligt. 'Broken english' er bedre, især hvis vi vil have balterne, finnerne og islændinge med.

- Hvis vi gennemfører et reality check vil vi opdage en international bølge, som vi ikke kan stå imod. Jo, folk der forstår hinanden, skal naturligvis fortsætte med at udtrykke sig på deres modersmål. Men det nytter ikke noget at være et fyrtårn, hvis tårnet oversvømmes af tidevandet. Engelsk breder sig og vi bør gribe denne sproglige tendens. I øvrigt er vi danskere det største

- Samfundsmæssigt er der store fordele ved at intensivere samarbejdet. Det gælder blandt andet et bedre integreret arbejdsmarked, hvor vi slipper af med dobbeltbeskatningen og bedre koordinering af universitetsuddannelserne samt mere styr på energipriserne, siger Normann. Foto: NIB



problem. Ingen forstår os, fordi vi mumler, lyder det fra Normann, som selv arbejder på engelsk, som er arbejds sproget i NIB.

Balterne tæller med

Når Henrik Normann betragter Norden fra sin finske udkigspost tæller han ofte de baltiske lande, Nordtyskland og Polen med. Ikke blot fordi balterne er medejere af hans bank, men fordi landene omkring Østersøen historisk set har haft mange berøringsflader - på godt og ondt.

- Jo, vi har haft mange indbyrdes krige, men det er immervæk 200 år siden, og vi har mange flere eksempler på, at vi har hjulpet hinanden - især i Danmark, Norge og Sverige. I nyere tid led det nordiske samarbejde et afgørende knæk, da Nordek, det nordiske fællesmarked, blev aflivet af politikerne i 1970, lyder det fra Normann, som, på trods af dette sammenbrud for snart 50 år siden, kunne ønske sig at, vi var meget

bedre til at sætte pris på det samarbejde, som alligevel har udviklet sig.

- Vi glemmer at fejre, hvor stærkt samarbejdet er. Vi løser masser af problemer i fællesskab og bør hejse det nordiske flag lidt oftere.

Fordele ved tættere nordisk samarbejde

- På det personlige plan ser jeg gerne et meget tættere samarbejde. Når Danmark ryger ud i fodbold, holder jeg instinktivt med et andet nordisk land, hvis det er muligt. Men også samfundsmæssigt er der store fordele ved at intensivere samarbejdet. Det gælder blandt andet et bedre integreret arbejdsmarked, hvor vi slipper af med dobbeltbeskatningen og bedre koordinering af universitetsuddannelserne samt mere styr på energipriserne.

Vi glemmer sejrene!

Når man spørger Henrik Normann, hvordan han opfatter Danmark fra

sin finske base, kan han sagtens opremse nogle savn, men der er også træk ved danskerne, som han bestemt ikke savner.

- Jo, jeg kan savne danske morgenaviser, brunsvigere, leverpostej og foråret. Men der sker også meget i Danmark, som mit liv er for kort til at beskæftige sig med. Politisk set beskæftiger danskerne sig ofte med meget små ting og personsager og hvis man ikke kan komme til fadet, så kaster man med mudder. Ligesom jeg mener, at der er en del af fejre på den nordiske bane, glemmer vi også i Danmark at fejre, hvad vi har opnået. Tænk bare på miljøområdet. For få år siden ville en Kodak-film blive fremkaldt, hvis man tabte den i Københavns Havn! I dag har vi opnået så meget, men er tilbøjelige til at fokusere på, hvad vi ikke opnår. Vi kan ikke bare være bekendt at hejse Dannebrog lidt mere. Vi kan ikke være andet bekendt!

ee

Nordisk afkast der batter

Banken er Nordens største samarbejdssucces. Direktøren er dansk og bosiddende i Helsingfors. Herfra styrer han ikke blot Den Nordiske Investeringsbank, men gør sig også nordiske betragtninger. Vi taler med ham om både bank og Norden - her om banken, der er topvurderet internationalt.

De nordiske lande skød for godt 40 år siden, hvad der svarer til, små 300 mio. euro ind i en fælles bank, som skulle tiltrække kapital til Norden og fremme nordisk integration. I dag har Den Nordiske Investeringsbank (NIB) en egenkapital på 3,4 mia. euro. Ikke nogen stor spiller i international målestok, men en gigantisk succes set med nordiske øjne. Vi behøver blot at nævne, at banken har været i stand til at give udbytte til sine ejere - de fem nordiske lande og fra 2005 også de

tre baltiske - på næsten tre gange det oprindelige indskud.

Henrik Normann, 64, satte sig i 2012 i spidsen for banken og dens små 200 medarbejdere på en femårig kontrakt, som sidste år blev forlænget med yderligere tre år. For ham er det vigtigt, at banken er anderledes end andre banker.

Bank med mission

- Vi skal styrke landenes og virksomhedernes konkurrenceevne

og værne om miljøet, hvilket er to vigtige fundament for de nordiske velfærdssamfund. Men selvom vi har denne mission, er vi ikke naive. Vi skal eksistere på sunde bankprincipper baseret på ordentlig forretningsskik, når vi investerer og låner ud til vandrensningsanlæg eller vindmølleprojekter eller til de baltiske jernbaner, som vi netop har ydet et 35-årigt lån. Vi har også engageret os i den baltiske energiforsyning, som dermed kan blive mindre afhængig af russiske Gazprom.

- Investorer i en traditionel bank vil lægge vægt på det afkast, banken giver. Vores ejere har givet os et mandat, der desuden kræver, at vi skal gøre en forskel miljømæssigt eller ved at forbedre samfundenes konkurrenceevne. Det nytter jo ikke noget at opføre et fantastisk forbrændingsanlæg, hvis skraldet skal importeres fra England. Vi evaluerer altid effekten af vores projekter og systematiserer erfaringen, så vi bliver bedre til at rådgive låntagere.

Investerer gerne i vind, vand og sol

Den Nordiske Investeringsbank har i sine 42 års levetid ydet 2000 lån på i alt mere end 55 mia. euro, som har betydet, at projekterne har kunnet finde anden finansiering også. Banken låner også penge ud til mindre pengeinstitutter, som vil investere i vand-, sol- eller vindenergi. Låneandelen er højst 50 procent af det samlede projekt.

Henrik Normann er ganske stolt over at stå i spidsen for en god forretning:

- Vi skal gøre noget fornuftigt og samtidig tjene penge på det. I modsætning til Verdensbanken og Den Europæiske Investeringsbank giver vi overskud og udbytte til aktionærerne. Jo, vi er ikke så lidt stolte over at kunne bevise, at selvom vi anvender kapitalen målrettet, efter det givne mandat, der fordrer positive sociale konsekvenser, så tjener vi penge på forretningen. Det er en stærk motivation for mig og mine medarbejdere, lyder det fra Normann.

NIB rangeret helt i top

Han nævner det ikke selv, men et hurtigt opslag viser, at NIB har den højeste mulige kreditvurdering, AAA, hos de to førende kreditvur-

deringsinstitutter Standard & Poor's og Moody's. En rating der vel og mærke gives til en bank, som på samme tid skal være både grøn og samfundsopbyggende samt fungere på et kapitalmarked, hvor de øvrige spillere står anderledes frit i forretningerne.

NIB har i øvrigt givet sine ejere, de nordiske og baltiske lande, et afkast

der et stort nok til at drive Nordisk Ministerråd i seks år.

eø

Administrerende direktør Henrik Normann kom fra en stilling som topchef i Danske Markets, en del af Danske Bank, da han for seks år siden flyttede til Helsingfors. Her er han tilbage i København - på Christiansborg i 2016, da NIB afholdt 40-års jubilæumskonference. Foto: Carsten Brix.



2019: Meget mere Norden

Næste år bliver et stort nordisk år. Foreningerne NORDEN i Danmark, Sverige og Norge fylder 100 år – og det sker med manér. Fællesnordisk, nationalt og lokalt vil der blive sat eftertrykkelige nordiske aftryk. Her er en foreløbig oversigt over de planer, vi arbejder med i Foreningen NORDEN Danmark.

Politisk konference i Landstingssalen på Christiansborg om eftermiddagen den 15. april 2019, hvor vi beder de nordiske statsministre om at tale om Nordens synlighed på den globale arena gennem arbejdet med FNs Verdensmål 2030. Konferencen er en del af den fællesnordiske fejring.

Nordisk gallaaften i DR Koncerthuset om aftenen den 15. april 2019 med et ambitiøst nordisk kulturelt program. Hendes Majestæt Dronningen, som også er foreningen NORDEN i Danmarks protektor, er inviteret. DR transmitterer begivenheden. Gallaaften er også en del af den fællesnordiske fejring.

1.000.000 synger Nordisk. Der er drøftelser med kormiljøerne i Norden om at gennemføre en alsang, hvor de lokale foreninger NORDEN og de lokale kormiljøer sættes sammen om på samme tid i hele Norden at synge et udvalg nordiske sange som via livestreaming/transmission dirigeres af den samme dirigent fra Byparken i Aarhus som en del af aktiviteterne under Aarhus Festuge i den første uge af september 2019.

Spil Nordisk. Arrangørerne bag den succesfulde Spil Dansk aktivitet arbejder for, at Spil Dansk i 2019 bliver Spil Nordisk.

Fællesnordisk højmesse i Frederiksborg Slotskirke palmesøndag 2019, som er den 14. april 2019, dagen før de fællesnordiske fejringer. Ideen er, at højmassen gennemføres af præster og biskopper fra hele Norden og transmitteres af DR.

Nordisk Litteraturuge 2019 i uge 46 vil selvfølgelig komme til at bære præg af jubilæet. Det samme gælder de andre aktiviteter, Foreningerne Norden står for, såsom Nordjobb, Skolen i Norden mm.

Nordisk Filmuge i 2019. Tanken er at Cinemateket i København åbner filmugen med et stort anlagt program, hvor der vises aktuelle/nye bidder af nordiske spillefilm over et udvalgt tema, og hvor filmenes instruktører, forfattere og skuespillere deltager. Ambitionen er at streame til 30 lokale biografer, hvor Foreningen NORDENs lokalafdelinger er værter.

Jubilæumspublikation med vægt på foreningens historie og perspektiver fremover.

Lokale arrangementer

Flere af de landsdækkende aktiviteter bliver i deres udførelse også lokale aktiviteter, så der bygges bro mellem de nordiske, nationale og lokale aktiviteter. Desuden arbejdes der i mange af foreningens afdelinger med selvstændige arrangementer. Vi bringer til efteråret en oversigt.

eø



100 år: Foreningen NORDEN markerer sig politisk og folkeligt i mange sammenhænge. Her agiteres på Folkemødet på Bornholm i 2013. Susanne Prip Madsen, formand for Foreningen NORDEN, Københavnsafdelingen (tv) og den daværende landsformand, nu nordisk samarbejdsminister, Karen Ellemann. Folkemødet 2013. Foto: Thomas Glahn, norden.org.

8. maj

Udrejse 7. maj 2018

Fjord Line præsenterer **Tæt på**

Inkl. i prisen!
Buffet inkl. drikkevarer,
kahyt og musikoplevelse

2 NÆTTER

Cruise til Bergen

Hirtshals–Stavanger–Bergen

fra

490,–

per person

når 2 eller 4 rejser sammen. Prisen inkluderer 1 musikoplevelse i Fjord Lounge (man køber ikke pladsbillet, det er efter først til mølle princippet), 1 middag i vores Commander buffetrestaurant på returrejsen fra Bergen til Hirtshals (øl, vand og vin inkl.) og 2 nætter i en 2/4 -sengs indvendig kahyt*.

*Tillæg for singlekahyt og anden kahyt kategori.

Artisterne optræder på hjemturen fra Bergen tilbage til Danmark.

Nikolaj & Piloterne – tilbage for fuld kraft

2018 byder på en lang række akustiske Nikolaj og piloterne koncerter landet over – Med sig rundt har Nikolaj Christensen et hold garvede piloter og et 'greatest hits-sæt' bestående af de største sange fra det omfangsrige katalog.

Med på sætlisten finder man også det nye nummer, 'Pis og papir', som i sig selv viser, hvordan eventyreren og historiefortælleren, Nikolaj Christensen, er tilbage for fuld kraft.

Bestil din rejse på
fjordline.com // +45 979 63 000

fjordline.com

* Prisen inkluderer: Overfart t/r Hirtshals-Stavanger-Bergen. Prisen er per person hvis 2 eller 4 personer rejser sammen. Brændstoftillæg, skatter og afgifter er inkluderet i prisen. Der vil være tillæg for anden overfart, kahyt, bil, ekstra personer og nætter. Forbehold for trykfejl. Alle priser er i DKK. Se tilbud på fjordline.com. Foto: Pressebilde, LexusTusa/Gettyimages.com

De skandinaviske monarkers jule- og nytårstaler

Vores egen dronning Margrethe er ofte markant i sine almen gyldige nytårsbetragtninger. Men den norske og den svenske konge er anderledes konkrete, kritiske og politiske. Indholdsanalyse af de skandinaviske monarkers nytårstaler.

Af Lars Hovbakke Sørensen

Den danske dronnings og den norske konges nytårstaler d. 31. december og den svenske konges juletale d. 25. december var tre meget forskellige taler. Sådan er det hvert år. Talerne afspejler nemlig nogle grundlæggende forskelle mellem de tre skandinaviske lande, deres monarker og den rolle og betydning, som kongehuset har i hvert af landene.

I Norge indleder kong Harald 5. ofte talen med et citat af en norsk forfatter. Det gjorde han også i 2017, hvor det var Åse-Marie Nesse (1934-2001), han citerede. Og han bruger altid citatet til at sige noget almen gyldigt om forholdet mellem mennesker i det moderne samfund.

Den danske dronning og den svenske konge kommer i deres taler også ofte med lignende almen gyldige betragtninger. Men i modsætning til den norske konge binder de dem ikke op på et citat af en landsmand. Denne forskel afspejler tydeligt, hvordan den nationale stolthed stadig i dag spiller en anderledes rolle i Norge end i Danmark og Sverige. Fordi Norge er en yngre stat end Danmark og Sverige. Først i 1905 opnåede Norge sin fulde selvstændighed fra Sverige. Det er ikke længere tid siden, end at mange ældre nordmænd stadig kan huske, hvordan deres forældre har fortalt

om, hvordan Norge gjorde sig fri af de svenske konger.

En anden væsentlig forskel på de skandinaviske monarkers taler er, at de norske og svenske konger er meget mere konkrete end den danske dronning, når det kommer til politiske emner. I år talte kong Harald bl.a. varmt for frivilligt arbejde, for menneskerettigheder, for kvinders frihedsrettigheder og ligestilling og for naturbeskyttelse og en grøn politik. I Sverige kom Carl 16. Gustaf ind på bl.a. den aktuelle debat om seksuelle krænkelser af kvinder og på klimaspørgsmålet. Om det sidste sagde han bl.a. direkte (oversat til dansk):

Klimamødet i Bonn i november blev en bekræftelse på, at den vigtige aftale fra Paris fra 2015 ligger fast. Stigende globale udslip vækker uro. Men der findes konstruktive kræfter, som er klar til at tage ansvar for fremtiden.

Han kaldte med andre ord indirekte den amerikanske præsident Donald Trump for ansvarsløs. En sådan bredside mod et udenlandsk statsoverhoved ville dronning Margrethe aldrig komme med i sin nytårstale. Og disse eksempler fra i år er ikke enestående. Både den norske og den svenske konge har altid meget mere tendens end den danske dronning til at politisere.

Dette er også en væsentlig del af forklaringen på, at kongehuset i Danmark, når man ser på et gennemsnit af meningsmålingerne over de seneste mange år, generelt er mere populært end kongehuset i både Norge og Sverige. Når den norske og den svenske konge kommer med konkrete udtalelser om aktuelle mere eller mindre politiske spørgsmål, vil de ofte have en tendens til at splitte befolkningen, i stedet for at samle den. Der vil jo altid være nogen, som er uenige med dem.

Det gælder også, når den svenske konge giver en 'opvisning' i den velkendte politiske korrekthed ved, straks efter at have sagt at:

Julen er en kristen højtid. Vi fejrer den til minde om Jesu fødsel

skynder sig at tilføje:

Men julens budskab – om fred, glæde og fællesskab – det er universelt og kan omfattes af alle. Uanset, hvor man kommer fra, eller hvad man tror på.

Selv om mange svenskere nok vil være enige med kongen, er der nok også nogle af Sverigedemokraternes efterhånden ganske mange vælgere, som det vil falde for brystet.



Kong Carl Gustav og dronning Silvia besøger den tyske forbundskansler Angela Merkel. Foto: Jonas Ekströmer, kungahuset.se.

Et andet interessant aspekt ved den svenske konges juletale er, at han gjorde et stort nummer ud af at fremhæve samarbejdet mellem de nordiske lande. Det er mange år siden, at dronning Margrethe har nævnt det nordiske samarbejde i en nytårstale. Ganske vist havde den svenske konge en konkret anledning til at gøre det i år: 100-året for Finlands selvstændighed (som blev fastholdt af samtlige de fem nordiske statsoverhoveder). Men samme anledning havde dronning Margrethe og kong Harald jo haft, hvis de havde ønsket at bruge den til at slå et slag for relationerne mellem de nordiske stater.

Når kong Carl Gustaf, men ingen af de to andre skandinaviske monarker kom ind på emnet, skyldtes det især to ting: for det første, at Sverige og Finland af såvel historiske som aktuelle sikkerhedspoli-

tiske grunde har et ganske særligt nært forhold til hinanden. Finland var en del af Sverige fra midten af 1100-tallet og helt frem til 1808. Altså i næsten 700 år. Desuden spiller Finland stadig den dag i dag på grund af sin geografiske placering en stor rolle i Sveriges sikkerhedspolitiske overvejelser i forhold til forsvaret mod Rusland. For det andet er det nordiske samarbejde generelt af større betydning for Sverige end for Norge og Danmark, som i kraft af NATO-medlemskabet i højere grad end det alliancefri Sverige ser sig selv som en del af et større vestligt samarbejde, som også indbefatter USA.

Endelig var kong Harald i år på flere punkter mere 'moderne' end både kong Carl Gustaf og dronning Margrethe. Han betonedede særligt, hvordan man i det norske samfund har brug for alle – uanset deres

baggrund. Og samtidig fremhævede han bl.a. kampen for mere ligestilling som en vigtig kamp. Noget sådant ville man aldrig støde på i dronning Margrethes nytårstale. Hertil er det danske kongehus alt for konservativt.

De skandinaviske monarkers nytårs- og juletaler har således meget forskellige tilgange til det moderne samfund og til det nationale og det internationale. Og på mange punkter afspejler forskellene mellem talerne de forskelle, som findes mellem de skandinaviske lande, og de vidt forskellige roller, monarken spiller i denne sammenhæng.

Lars Hovbakke Sørensen er adjunkt, ph.d., Professionshøjskolen Absalon

Dette indlæg er en revideret udgave af en klumme, som tidligere har været bragt i Kristeligt Dagblad.

Datajournalistik har fået sin nordiske pris

Når journalister samarbejder på tværs af stofområder, specialer og landegrænser løftes kvaliteten. Nordisk Datajournalistik, NODA, har netop for femte gang uddelt priser ved en stor konference i Stockholm. Juryformanden fortæller, at journalistiske samarbejder vinder frem over alt i verden, men har særlig god grobund i Norden.

Ulrika Hedman er formand for juryen i NODA Awards og til daglig er hun ph.d.-studerende på Göteborgs Universitet, Institut for Journalistik, Medier og Kommunikation. Her forklarer hun om baggrunden for prisen og den store konference, hvor prisen uddeles.

- Det er fantastisk, at vi har en nordisk pris og konference for datajournalistik, men i grunden ikke så mærkværdigt. Datajournalistik vokser meget stærkt internationalt lige nu, det er en genre, hvor historien ofte spredes fra et land til flere. En af de store sager, hvor datajournalistik var helt afgørende, handlede om norske mænd,

som spredte tusindvis af film med sexmisbrug af unge, hvor journalisterne delte data med svenske kolleger, som gjorde det muligt at afdække et grænseoverskridende net af pædofile.

Samme problemer – samme løsninger

- Det kunne være sket mellem to vilkårlige lande, men det journalistiske samarbejde i Norden har nogle åbenlyse fordele, fordi mange af vores systemer minder om hinanden og vi har mange åbne dataadgange. Dermed får vi også samme problemer og god grund til at udveksle data og erfaringer med nordiske kolleger.



Nordiske journalister samarbejder især fordi landenes systemer og samfund er sammenlignelige, siger juryformand Ulrika Hedmann. Foto: Johan Wingborg.

Hvordan adskiller datajournalistikken sig i de enkelte nordiske lande?

- Sverige har længe været dominerende inden for nordisk datajournalistik. Det skyldes formentlig blot, at Sverige har næsten dobbelt så mange indbyggere som Danmark og Norge. Men nu er Danmark og Norge kommet godt med. Finerne har tendens til at arbejde med lidt andre emner, emner som nærmest har public service karakter, idet journalisterne går meget op i at gøre statslige, regionale og kommunale data tilgængelige for offentligheden.



NODA præsenterer journalister, som kan opspore, bearbejde og formidle enorme datamængder. Her anvendes nettet dog til ren underholdning under kulturnatten hos Nordisk Ministerråd i Stockholm. Foto: Johannes Jansson, norden.org.

Samarbejde er blevet populært – og nødvendigt

Tidligere delte journalister ikke meget med hinanden. Indenfor datajournalistik er det vel nærmest en betingelse – i hvert fald en fordel. Hvorfor?

- Ja, de store projekter, som dem vi nominerer til NODA Awards, er næsten altid baseret på et bredt samarbejde imellem almindelige journalister, tech-journalister og tech-specialister. Historierne er så komplicerede og findes på så mange platforme og netværk, at flere journalister med flere forskellige færdigheder opnår langt bedre resultat end den klassiske solo-journalist.

Hvordan er det skifte sket?

- Jeg tror, at det stammer fra hackatron-kulturen, hvor mennesker med mange forskellige kompetencer mødes for at løse forskellige problemer og opgaver sammen. De har rod i den internationale open data-bevægelse. Disse unge, hvoraf de færreste er journalister, finder sammen for at samarbejde. Samarbejde er simpelthen udgangspunktet, fordi det lønner sig og fordi det er sjovt. Og det smitter af på medierne.

Hvad har det betydet for journalistikken?

- Et stort skridt frem i kvalitet. For det første fordi viden og data er eksploderet og medierne har lært at finde, behandle, sortere, filtrere og visualisere. For det andet har udviklingen vist, at der er brug for flere slags journalister end tidligere. Man behøver ikke vide ret meget om sociale medier eller hjemmesider for at samarbejde med en datajournalist eller en teknisk researcher. Men der er brug for alle typer, især dem der kan samarbejde. Og samarbejde i Norden ligger jo lige for!

Nordisk journalistsamarbejde vinder frem

- Indenfor datajournalistikken oplever vi, hvordan gode ideer og løsninger spredes fra land til land. Valgdækning er et godt eksempel. Her kan vi se, hvordan redaktioner, som arbejder med at dække valgkampe, skeler stærkt til, hvordan kolleger i nabolandene arbejder med deres valg. Samarbejdet forstærkes naturligvis, fordi de nordiske valgsystemer er så ensartede, lyder det fra Ulrika Hedman.



SPAR 1200 DKK
Den Klassiske Rundrejse
Koden: NN04

RUNDREJSER MED DANSKTALENDE GUIDE

ISLAND

Den Klassiske Rundrejse pris fra **17.380,-**
8 dage / 7 nætter. Hver onsdag i perioden 16. maj - 5. sep.
Til dig der vil opleve alle Islands naturperler samlet i én tur!

Islandsugen pris fra **10.610,-**
8 dage / 7 nætter. Hver uge i perioden jun. - aug.
Bo i Reykjavik og tag på udflugter herfra.

FÆRØERNE • all inclusive •

Færøerne Rundt pris fra **10.995,-**
6 dage / 5 nætter. Afrejse 26/6 og 31/7.

Ring og tal med en af vores rejseeksperter eller book udflugter og pakkerejser på www.bptravel.dk

HEKLA travel

B&P TRAVEL
Medlem af rejsegarantifonden nr. 2195

www.bptravel.dk • sales@bptravel.dk • tlf. 3322 6699

2018-vinderne

En gruppe data-journalister hos Danmarks Radio vandt midt i marts 2018-prisen for bedste feature. DR's journalister har gennemanalyseret det danske boligmarked ved hjælp af 26 millioner datarækker. Artikelserien handler om, hvor meget Danmark egentlig er værd. Der er fokus på alt fra Danmarks dyreste ejendomme til rockerborge og skattelettelser til adelige godsejere. Sveriges TV vandt i en anden kategori (Applicationer) prisen for 'Paradissvenskerne', som afdækker de 1200 svenskere, som er nævnt i de såkaldte Paradise Papers. Desuden vandt VG i Norge i kategorien 'undersøgende' for afdækning af børnepornografi på 'the dark net'.

eø

Historien om den nordiske verdenshistorie

Han er født i 1918. Fire måneder før Foreningen Norden blev stiftet. Da han gik på pension for 35 år siden, var det for at kaste sig ud i det største nordiske bogsamarbejde nogensinde. Mød Erling Bjøl, en legende blandt historikere – og Danmarks ældste, aktive journalist.

Det er Erling Bjøls arbejde som hovedredaktør af en verdenshistorie set med nordiske øjne i begyndelsen af 80'erne, der er emnet for denne samtale med den nu 99-årige professor emeritus, journalist og forfatter.

Men først lidt om Bjøl selv. Født 11. december 1918 og allerede i 1937 begyndte hans journalistiske karriere, som bragte ham til Stockholm for United Press under 2. verdenskrig efter at han lært at skrive på svensk. Han korresponderede desuden fra London og Oslo og hans internationale og nordiske kendskab var grunden til at fire store nordiske forlag i 1980 bad ham om være hovedredaktør for 21 nationale bidragydere til 21-binds værket, der i Danmark udkom under navnet Politikens Verdenshistorie.

Det viste sig at være en enorm opgave. Så stor at Bjøl lod sig pensionere fra stillingen som professor i statskundskab ved Aarhus Universitet, for at skrive, redigere og koordinere de næsten 10.000 sider, som da også viste sig at blive en enorm folkelig succes.

Forud for sin tid

Selvom sidste bind af verdenshistorien udkom for mere end 30 år siden, læses den stadig. Det forvisser jeg mig om på det lokale bibliotek, hvor bibliotekaren leder mig til rette hylde med en bemærkning om, at

disse bind, var 'forud for deres tid og derfor holder endnu'.

Set med nordiske øjne er tilblivelsen af verdenshistorien et enestående eksempel på nordiske samarbejde når det er allermest nyttigt. Tilmed på rent private vilkår.

Jeg har tidligere besøgt Bjøl i hans hjem i Saint Germain en Laye uden for Paris, men i dag taler vi i telefon. Bjøl bor i Frankrig sammen med sin franskfødte hustru Denise, som han har været gift med i snart 72 år. Denise og Erling Bjøl bosatte sig i Frankrig for 30 år siden efter hans lange arbejdsliv som professor og udenrigsjournalist, som bragte ham til de fleste af tidens internationale brændpunkter. Men Norden har haft stor betydning for Bjøl - navnlig da han var ung.

- Norden spillede en enorm rolle for vores generation, især under og efter krigen. Da Danmark blev besat ville jeg slippe ud hurtigst muligt og fik til alt held i 1940 et statsstipendium til et års ophold på Stockholms Högskola. Næsten samtidig fik jeg job på United Press, som klogeligt havde flyttet sin redaktion fra København til Stockholm i 1939. I 1942 flyttede jeg over til danske Nationaltidende som svensk korrespondent og fra 1944 korresponderede jeg fra London. Senere skrev jeg en historiebog til norske gymnasieelever – en opgave jeg

vistnok fik, fordi både mit fornavn og efternavn er norsk.

Grimbergs afløser

Efter krigen var Bjøl udenrigsreporter på Information og Politiken, indtil han i begyndelsen af 60'erne indførte faget statskundskab i Danmark som professor på et nystartet institut på Aarhus Universitet.

I 1980 henvendte et konsortium af fire store nordiske forlag sig til Bjøl med tilbud om, at han skulle være hovedredaktør for en ny verdenshistorie, der skulle afløse Grimbergs fra slutningen af 20'erne.

- Jeg fik frie hænder til at samle et fantastisk hold af historikere omkring mig. Men hurtigt gik det op for mig, at jeg måtte vælge mellem denne opgave og professoratet, så jeg lod mig førtidspensionere som 64-årig i 1982 og flyttede til Sydfrankrig for at redigere og versionere fire udgaver til hvert af de nordiske lande.

- Det var godt tænkt at samle et nordisk hold. For det første betød det en stor økonomisk gevinst at trykke på samme måde, i samme format og samme sted – i Finland. Vi genbrugte illustrationerne i alle landene, men fik et problem med den finske udgave, fordi sidetalene skulle være ens og finsk fylder meget mere end de øvrige nordiske sprog. Løsningen blev mindre skrifttyper i den finske udgave.



Erling Bjøl ser med forundring på den aktuelle flygtningesituation: - Der er en stor skræk mange steder i Europa for de mange flygtninge. Men antallet af flygtninge er jo ingenting i forhold til de mange millioner lige efter krigen! Foto: Esben Ørberg.

Sproget var hemmeligheden

- Verdenshistorien blev en stor succes. Alene i Norge solgte en kortere udgave 100.000 eksemplarer. Men den var også folkelig. Teksterne kunne læses af alle og enhver. Jeg kendte jo de fleste skribenter fra tidligere, selvom der også var fejlskud i mine valg. Et af dem var den dygtige professor H. P. Clausen, som senere blev kulturminister. Han var en eminent underviser, men det viste sig, at han ikke kunne skrive.

- Når vi fik så stor gennemslagskraft skyldtes det også, at vi tematiserede i stedet for at gå kronologisk

frem. I Danmark, hvor Politiken var udgiver, ville vi ikke begynde med stenalderen. Det var for kedeligt og forventeligt. Derfor skrev jeg selv første strukturhistoriske bind, som dækkede hele historiens forløb fra stenalder til atomalder. Bindet gav baggrunden for den historie, som blev fortalt i de følgende bind.

- Jeg tror, det var afgørende at redaktørholdet havde et godt kendskab til de nordiske kulturer. Det var vigtigt ikke blot at forstå kulturerne, men også respektere dem. Alle unge universitetsstuderende burde tilbringe et semester i et andet nordisk land!

- Den vigtigste lære ved processen med at producere verdenshistorien er, at værket blev langt bedre ved at blive til i et nordisk fællesskab. Med den stærke vækst i historieforskningen ville det også have været umuligt for ét menneske at løse denne enorme formidlingsopgave. Det var endda for vanskeligt inden for et enkelt land at finde tilstrækkeligt mange forfattere, der på en gang var eksperter i et bestemt område eller en bestemt epoke, og som samtidig var i stand til at formidle deres viden til et større publikum. Derfor indgik vi et fællesnordisk samarbejde.



1922 eller 1923: Fire-årige Erling sammen med sin farfar, som var kusk. I dag lever kun én dansk journalist, som er ældre end Bjøl. Det er Lise Nørgaard, som snart fylder 101. Foto: Privat.

Blind legende med klarsyn i behold

Selvom Erling Bjøl ikke længere kan læse selv (han blev blind for 30 år siden), og han befinder sig langt fra Norden, har han stadig et forbløffende klarsyn i behold – også om Nordens aktuelle situation:

- Geografisk spærrer Danmark og Norge jo for Ruslands vej til verdenshavet – akkurat som vi har gjort i århundreder. Dét er vores strategisk vigtige betydning og vel også et afgørende argument for dem, som ønsker, at Danmark går med i et europæisk forsvarssamarbejde.

En debat som er blevet mere aktuel efter at Trump har krævet, at vi forhøjer vores forsvarsudgifter. Men der er da også sket en optrapning af sikkerhedsrisikoen i Østersøen, efter at Rusland har befæstet Kaliningrad mere end nogensinde.

eø

Sammen skaber vi store rejseoplevelser



HVORFOR SKAL DU VÆLGE OURWORLD?

- ✓ Siden 2005 har vi haft den store fornøjelse at hjælpe gæster på rejser rundt i VERDEN
- ✓ Vi betragter det som et gedigent håndværk at arrangere jeres grupperejse med fokus på kulturelle oplevelser med et lille "tvist" af anderledes
- ✓ I vort nylige samarbejde med Foreningen NORDEN Struer og Gimsing Højskole, har vi arrangeret et personligt autentisk program til Færøerne 25. august 2018, hvor vi har 46 gæster med
- ✓ Foreningen NORDEN Holstebro skal til maj besøge Helsingfors samt vi arbejder med forespørgsler til Stockholm, Gotland, Ålandsøerne, Vilnius og Det Samiske Vintermarked i Lapland
- ✓ Vores årelange erfaring gør, vi har dygtige samarbejdspartnere, vi ved hvilke heste vi skal spille på samt vi har fødderne plantet solidt i den jyske muld
- ✓ Besøger gerne DIG, ligger landkortet på bordet og laver råskitsen sammen
- ✓ Begge har vi været ansat i branchen siden 1996 - vores motto er rejser med anstændighed, troværdighed og tillid



Christian Weis Jensen

tlf.: 97 42 50 40
cwj@ourworld.dk



Helle Krogh Dahl

tlf.: 97 42 50 40
hkd@ourworld.dk



OURWORLD

Tlf.: 97 42 50 40 | info@ourworld.dk | www.ourworld.dk

Samskabelse – det nye nordiske *buzzword*

Når politikere, kommune, borgere og erhvervsliv går sammen for at skabe de bedste løsninger, kan der ske fantastiske ting. De første nordiske resultater om samskabelse er netop offentliggjort.

Nogle gange er samskabelse bare et effektiviseringsredskab, andre gange er det en måde at arbejde sammen på, som får noget andet og mere frem i mennesker end normalt. Synergi, lyder det fra nordiske forskere, som har fundet klare gevinster ved samskabelse i Danmark og Norge.

For få uger siden udkom resultatet af halvandet års studier af samskabelse i Norge og Danmark. Og der er godt nyt til de mange kommuner, som råber på nye måder at arbejde sammen med borgerne på. Tiden hvor der blev skelnet skarpt mellem arbejde udført af hhv. kommunalt ansatte og af frivillige organisationer og socialøkonomiske virksomheder er forbi. Samskabelse står foran et gennembrud i Norden, lyder det fra de danske og norske forskere i håndbogen 'Lad os gøre det sammen', som netop er præsenteret på en konference i Oslo.

Når kommuner samarbejder med andre aktører betyder det ofte, at de involverer dem i styrede processer, eller inviterer dem med i noget som allerede er bestemt af kommunen. Det er ikke tilfældet ved samskabelse. Ved samskabelse er det forskellige aktører, som arbejder sammen mod et fælles samfundsmål - allerede fra idéfasen.

Gevinstmåling

- Vi har fået til opgave at finde metoder til at måle gevinsterne

ved kommunale samarbejder med socialøkonomiske virksomheder. Ikke kun økonomiske gevinster, men primært sociale gevinster, velfærdsgevinster. Her har de nordiske landes fællestræk gjort det meget lettere, lyder det fra seniorprojektleder Helle Hygum Espersen fra VIVE, Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.



Anna Romsaas, KS, Norge (tv) og Helle Bygum Espersen, VIVE, Danmark.

- De nordiske lande er kendetegnet ved ikke bare fælles træk, men også fælles udfordringer og potentialer. Vi taler jo om den skandinaviske velfærdsmodel som en ganske sammenfaldende størrelse på tværs af de nordiske lande. Der er høj tillid mellem mennesker og en særlig 'kontrakt' mellem det offentlige og borgerne. Det giver god mening at samarbejde, fordi vi tænker og handler meget ens i Norden, især når det kommer til velfærd. Derfor har det også være oplagt for nordmændene at samarbejde med os på et område, hvor der ellers næsten ikke er forsket tidligere.

Samarbejde i nye arenaer

Det er det norske KS, Kommunenes Sammenslutning, pendant til danske KL, som har sammensat et konsortium af forskere fra forskellige institutioner i det håb, at resultaterne kan bruges i nordiske kommuner til at understøtte, at et 'flerfold af aktører samarbejder i nye arenaer', som Helle Hygum Espersen formulerer det.

I Danmark har man anvendt en socialøkonomisk virksomhed i Roskilde som model-case, et eksempel til efterfølgelse. Helle Hygum Espersen fortæller:

- INSP! er et slags kulturhus i nogle gamle slagteribygninger midt i byen, hvor der kommer 1000 gæster om ugen for at spille musik, spise, male eller gå på cafe. Mange af dem er unge fra gymnasierne, som er aktive sammen med psykisk sårbare unge, som kommer på INSP! som følge af et samarbejde - en partnerskabsramme - med socialpsykiatrien i Roskilde Kommune. Det betyder at kommunale ungerådgivere ikke bare tager hjem til de unge, men bringer dem ind på INSP!, hvor de unge vokser sig stærkere.

Almindelige og sårbare unge

- På INSP! er der både ansatte medarbejdere og ungeværter, som byder de unge - og alle andre - velkomne. Højst hver femte af de unge mistrives rent psykisk. Resten er almindelige gymnasieelever og an-



INSP! satser på at de unge løber foran og udvikler nye aktiviteter, som involverer både stærke og sårbare unge. INSP! er i øvrigt en privat, socialøkonomisk virksomhed, som driver en række indtægtsgivende aktiviteter i et kulturhus for alle borgere. Foto: Mathias Thiesen.

dre unge, som sjældent tænker over om dem, man spiller musik med, er brugere af socialpsykiatrien. Det er interessen, musikken eller noget andet, der forener. De unge blander sig også med borgere fra byen, som kommer for at dyrke deres interesse, købe et måltid mad eller give en hånd med. Folk kommer altså ind i denne arena på utallige måder, med utallige formål og med utallige baggrunde. Resultatet er, at de kommunale faglige medarbejdere og de mange andre deltagere og frivillige skaber merværdi i fællesskab.

- Vi begynder nu at kunne se resultaterne og kan måle gevinsterne ved at etablere sådanne handlerum med mange forskellige typer af mennesker. De unge hjælpes – både bedre

og billigere end i det klassiske behandlingssystem. De unge opfattes ikke som svage af de stærke unge. Man samles om interesser og aktiviteter og man stiller krav til hinanden for at få de fælles aktiviteter til at fungere. Det vigtige er selve mixet: altså at der både er faglige medarbejdere, unge psykisk sårbare, andre deltagere og unge samt en ramme at udfolde sig i. Så kan de psykisk sårbare unge 'skifte mellem positioner' og udvikle sig i eget tempo.

Erfaringer ud i kommunerne

- Vi har i forskningsprojektet især set på, hvilke processer der foregår mellem de mange aktører, og på den baggrund har vi udviklet en håndbog, som vil kunne bruges i nordiske kommuner. Nu handler det

om at vores viden kommer ud til kommunerne. Vi ved at kommunerne efterspørger konkrete modeller til samskabelse og netop fordi vi ligner hinanden så meget i Norden, vil det ikke være så vanskeligt at bruge vores modeller til at udvikle lokale projekter mellem kommuner og borgere, siger Helle Hygum Espersen.

Rapporten – og håndbogen – blev i begyndelsen af marts præsenteret ved et stort arrangement i Oslo. Her kunne man også møde Asker Kommune, IKEA og Sisters in Business, som har fundet nye løsninger for social inkludering af indvandrerkvinder. Sammen sørger de for at indvandrerkvinder får både arbejds træning, sprogkundskaber og økonomisk selvstændighed. *eø*

Nordens dirigent

For snart 25 år fik den svenske gymnasieknægt Johannes chancen for at turnere med Orkester Norden. Siden blev Johannes Gustavsson en af Nordens mest efterspurgte dirigenter og stod sidste år musikalsk i spidsen for orkestrets årlige turne.

Da den 17-årige gymnasieelev Johannes Gustavsson i 1993 sad på første række på Ingesund Musikhögskola i Arvika og lyttede til Orkester Norden var han meget andægtig.

- Det var stort, at et så stort orkester kom til min by!

Orkestrets optræden gjorde så markant indtryk på den unge violaspiller, at han søgte om at komme med på det kommende års turné, som gik til Finland. Ikke nok med, at han klarede optagelsesprøven i 1993 – også året efter, hvor turneen gik til Danmark, lykkedes det ham at blive optaget i Orkester Norden.

Fascination af det organisatoriske

Johannes Gustavsson var overvældet:

- Det var min første kontakt med et stort orkester med et stort repertoire. Det var også første gang, at jeg blev en del af en stor organisation. Her mødte jeg unge med samme interesser som jeg, jeg fandt venner – jo, orkestret virkede i høj grad socialt befordrende på mig.

- Vi øvede os i halvanden uge og turnerede i halvanden uge. Det var sjovt at rejse. Jeg kendte ikke meget til Danmark og Finland. Tivoli i København gjorde indtryk!

Johannes Gustavsson blev senere konservatorieuddannet både som musiker og dirigent og har dirigeret et hav af nordiske symfoniorkestre,

modtaget utallige priser og har opført flere end 50 værker af nordiske kunstnere – mange af dem som uopførelser.

Tilbage til grænselandet

Gustavsson er i dag 42 år og bor atter i Arvika, hans fødeby, blot 25 kilometer fra den norske grænse. I mellemtiden har han været vidt omkring i Norden – ikke mindst i Norge, hvor han blev uddannet.

- Min kone er norsk og musiker (og børnebogsillustrator, red.) og vi havde i mange år glæde af det norske musikmiljø. Musikken har altid haft gode kår i Norge. Samfundet bruger mange kræfter på at vedligeholde og udvikle musiktraditionen. Jeg oplevede især Oslo, da jeg var i 20'erne, som en lille by med en enormt stærk og overskuelig musikudfoldelse.

- Men i det hele taget er det fascinerende at arbejde i Norden. Vi har umådelig mange ligheder mellem folkene, men i grunden også voldsomt mange forskelligheder. Vi både ligner hinanden og er forskellige. Derfor er det så værdifuldt at arbejde sammen – også musikalsk. Vi har brug for at udveksle menesker og musik i Norden og gør det heldigvis også i stor grad. Her lagde Orkester Norden grunden for mig og mange andre og har siden medvirket til mange initiativer på tværs af grænserne.

Komponister frem i lyset

Orkester Norden spiller udelukkende nordiske komponister og for Jo-

hannes Gustavsson er den nordiske musik en udtømmelig guldgrube.

- Jeg har gennem årene været med til at bringe mange nationale 'hemmeligheder' blandt nordiske komponister frem i lyset. Og der er stadig mange, som mangler at blive opdaget. Men jeg synes egentlig ikke, at de nordiske nationale forskelle er større end de regionale, når man taler om at komponere og udøve klassisk musik. Der kan være meget større forskel mellem Stockholm og Göteborg – end mellem finsk og svensk musiktradition. Jo, det kan nok være, at svenskerne diskuterer mere end nordmændene og taler mere end finnerne, men musikalsk er vi stærkt forbundne landene indbyrdes. Selvom jeg har optrådt i mange lande både i og uden for Europa, oplever jeg en meget kraftig musikfaglig forbindelse mellem især Sverige, Norge og Finland – og i lidt mindre grad Danmark, lyder det fra Gustavsson.

Han bandt i 2017 en foreløbig sløjfe på sit bekendtskab med Orkester Norden. 24 år efter hans første turné blev han inviteret til at lede sidste sommers musikalske forberedelse og turné i Finland og Letland. Nu ikke længere som ydmyg ung musiker, men som en af Nordens mest anerkendte dirigenter.

eø

Johannes Gustavsson er en usædvanlig dirigent på mange måder. Et af hans særkender er indlagte miniforedrag om aftenens musik og musik i almindelighed. Foto: Anna Hult.

Johannes Gustavsson, født i 1975, er en af Sveriges førende unge dirigenter, men begyndte med at spille bratsch. Hans store alsidighed inden for både orkester- og operarepertoiret har bragt ham til operahuse og orkestre over hele Skandinavien, bl.a. Sveriges Radios Symfoniorkester, Stockholm Filharmonien, Den Kgl. Svenske Opera, Göteborg Symfoniorkester, Göteborg Operaen og Oslo Filharmonikerne. Han dirigerer regelmæssigt orkestre i hele Sverige, Finland og Norge. Johannes Gustavsson har stået i spidsen for flere end 30 uropførelser af nordisk musik. Han har modtaget adskillige priser og anerkendelser og modtog som den første 'Svenske Dirigenters Pris' samt 'Herbert Blomstedt Dirigent Prisen'.



Fuldtonet, grænseløs kultursucces

Dette er historien om tilblivelsen af et usædvanligt orkester, som symboliserer et enestående nordisk samarbejde. Kimen til Orkester Norden blev lagt af Lions Club i 1986 og syv år senere kunne 67 nordiske unge drage på turné – hjulpet frem af Foreningerne Nordens Forbund i samarbejde med Lions i Sverige, Norge, Danmark, Finland og Island. I august er det 25 år siden, at orkestret optrådte første gang med værker af Grieg og Sibelius.

Lions Club i Sverige arrangerede i 1986 et seminar om narkotika, som skulle hjælpe børn med at modstå stofmisbrug. Efter seminaret var der penge til overs og Lions Internationale præsident, svenskeren Sten Åkestam, ønskede at overskuddet skulle anvendes til 'noget nordisk', fordi de nordiske landes Lions klubber i forvejen havde et tæt samarbejde. Opgaven med at finde et godt nordisk formål blev lagt i hænderne på det svenske lionsmedlem Lennart Fridén.

Fridén oplevede musik som samlende, som et fælles nordisk sprog, ikke blot lokalt, men overalt, hvor mennesker mødes. Og ikke kun samlende for udøvere, men i lige så høj grad for publikum. Han havde selv etableret en musikskole i sin hjemkommune og udviklede i de følgende år ideen om et musik- og orkesterseminar, som han præsenterede på konferencer i bl.a. Bergen i Norge og Kolding i Danmark. Sideløbende søgte han at påvirke Foreningen Norden i Sverige med ideen om et nordisk ungdoms symfoniorkester. Formanden var den tidligere statsminister Thorbjörn Fälldin og han formulerede en erklæring sammen med Lions om at ville arbejde for et stort nordisk orkester.

Gennembrud med FNFs mellemkomst

Der manglede dog stadig midler til at komme i gang. Tanken var at de



Plakat for turnéen i 2017 – hvor Johannes Gustavsson svingede taktstokken 24 år efter sin debut som bratsch-spiller i samme orkester.

dygtigste nordiske unge mellem 15 og 25 år skulle få betalt tre ugers ophold og rejse - fordelt på 11 dages øvelser og 11 dages turne i Norden.

Gennembruddet kom, da Lennart Fridén fik den svenske Foreningen Norden til at løfte projektet ind i FNF, Foreningerne Nordens Forbund. FNF gjorde Orkester Norden til sit hovedprojekt inden for kultursektoren i 1992-1993, og da tilbuddet blev offentliggjort søgte 450 unge om at komme med på det første seminar på Musikhøjskolen Igesund i Arvika i juli 1993 med Esa Pekka

Salonen som kunstnerisk leder. Han blev i 1994 orkestrets dirigent. 67 kom gennem nåleøjet og den 5. august 1993 havde orkestret premierekoncert i Arvika Sportshal med et repertoire af bl.a. Grieg og Sibelius. Straks derefter drog de 67 unge og stjernedirigenten En Shao på turné til Oslo, Stockholm og Linköping.

Allerede året efter kom orkestret op i fuld symfoniorkesterskala med 100 medlemmer, som udelukkende udvælges efter kvalifikationer. Allerede fra midten af 90'erne havde orkestret markeret sig på så højt musikalsk niveau, at en perlerække af de tungeste politikere arbejdede på, at orkestret kunne modtage økonomisk støtte fra Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd. Udover Fälldin var de mest prominente fortalere de to statsministre fra henholdsvis Danmark og Norge, Anker Jørgensen og Odvar Nordli, det finske parlamentsmedlem Elsi Hetemäki-Olander samt den islandske præsident Vigdís Finbogadóttir.

Nu i Danmark, i morgen i Finland

Orkestrets base forblev Sverige – i regi af Rigs koncerter Sverige – i 15 år frem til 2008, hvor værtsskabet blev overtaget af det nye store koncerthus Kilden i Kristiansand i Norge. Seks år senere rykkede ledelse og vært til Musikkens Hus i Aalborg i Danmark. Fra januar 2019 forlæg-



Orkester Norden i Musikkens Hus i Aalborg umiddelbart før 2017-turnéens premierekoncert. Derefter gik turen til Finland, Estland og Letland. Foto: ON.

ges basen til den finske by Lathi og om nogle år rykkes til Island.

I dag er orkestret en spydspids i nordisk kultursamarbejde og indbegreb af nordisk samarbejde. I de senere år er Orkester Norden desuden blevet en væsentlig spiller i samarbejdet med de baltiske stater. Dertil kommer at orkestret er med til at uddanne fremtidens professionelle orkestermusikere, som i den kommende sommer spiller i Aalborg, København og Island.

Anslag blev forhindret

Tiden har ikke altid været med Orkester Norden. Da den nordiske kulturstøtte og -politik blev lagt om i midten af 0'erne var det tanken at orkestret skulle omdannes fra fast organisation til et løsere projekt. Men det fik den nuværende bestyrelsesformand, Bente Dahl, som

på det tidspunkt var medlem af det danske folketing for partiet Radikale Venstre, forpurret, sammen med andre nordiske kulturpolitikere. Orkestret fik sin selvstændige budgetpost under Nordisk Ministerråd.

- Som næstformand for Nordisk Råds Kulturudvalg havde jeg, sammen med formanden, Lars Wegedal, svensk socialdemokrat, møde med flere af landenes kulturministre og argumenterede med orkestrets internationale niveau, orkestrets rolle som brobygger til de baltiske lande, orkestrets betydning for dets værtsby, orkestrets betydning for musikhøjskoler og konservatorier og orkestrets nordiske repertoire som samlende faktor for musiklivet i Norden, siger Bente Dahl, som er udpeget af FNF, Foreningerne Nordens Forbund til formandsposten.

eø

En stor del af denne artikel er blevet til efter samtale med bl. a. Finn Bangsgaard, som i en periode arbejdede tæt sammen med Lennart Fridén i Lions Club i Sverige. Bangsgaard er tidligere ordførende for Lions i Sverige og er nyvalgt medlem af Orkester Nordens bestyrelse med nordisk koordination som område. Han er født i Danmark og kom som 8-årig med sine forældre til Sverige i 1955. Bangsgaard har haft en karriere i det svenske politi, bl.a. i bagmandspolitiet, i over 30 år – og er svensk statsborger. Er svensk gift og nu pensioneret. I dette forår bruger han en stor del af tiden på at gennemgå en lang række arkivkasser fra Lions Sverige, som netop afdøde Lennart Fridén har efterladt. Det er fra disse kasser, at Bangsgaard har kunnet finde og videregive oplysninger om Orkester Nordens tilblivelse.

Norden i Italien – og på Christiansø

En kreds af nordiske malere valfartede i 1880'erne til Italien for at finde oprindelig og stærkt lys. Få år senere fandt mange af dem samme åbenbaring på Christiansø. Museumsdirektør Lars Kærulf Møller, Bornholms Kunstmuseum, afslutter her sin serie om nordiske malere.

I oktober 1880 skrev Kristian Zahrtmann i et brev til vennerne i Skagen: *"Tuxen, Schwartz og Jerndorff har lavet et Akademi i Søkvæsthuset paa Christianshavn ... vi er 20 der tegner efter nogen Model"*.

Zahrtmann havde næppe forestillet sig den betydning, han selv skulle få for moderne dansk malerkunst bare få år senere, da han i 1883 fra Rom igen skrev til de gamle venner, at de i protest mod udviklingen på Kunstakademiet skulle danne et 'Modakademi'. Kunstnernes Studieskoler, som akademiet i Søkvæsthuset havde udviklet sig til, var dog allerede stedet for en alternativ undervisning til det konservative kongelige Kunstakademi og Frans Schwartz, Laurits Tuxen og P.S. Krøyer, der forestod undervisningen, sørgede for et friskt pust af internationale strømninger. Zahrtmann afviste flere gange at undervise: "Jeg ved bedst selv, at jeg ikke duer til at undervise" skrev han i 1872, men uanset det, endte han i 1885 som leder af den skole, der bare få år efter ikke længere kaldtes 'Kunstnernes Studieskoler', men meget betegnende 'Zahrtmanns skole'.

Allerede i de første år søgte også norske kunstnere mod skolen, og frem mod århundredeskiftet var der næsten lige så mange norske og svenske elever som danske. Den første generation af danskere

omfattede malere som Johannes Larsen, Peter Hansen og Fritz Syberg, der siden blev kendt som 'Fynboerne' og som i dag kan ses på museerne i Fåborg og Kerteminde, men også Poul S. Christiansen og Niels Larsen Stevns var ligesom de norske Wilhelm Wetlesen, Thorvald Erichsen og Oluf Wold-Thorne blandt de tidlige elever.

Kristian Zahrtmann tilhørte den kulturelle elite. Han var student fra Sorø Akademi og cand. phil. før han besluttede sig for at blive maler og omgikkes naturligt alt fra grever og baroner til tidens største kulturpersonligheder, B.S. Ingemann, H. C. Andersen, brødrene Georg og Edvard Brandes samt naturligvis kunstnervennerne fra akademitiden. Men malemæssigt skilte han sig ud. Ingen havde som ham modet til at udfordre øjet med stærke komplementærfarver sat op mod hinanden og til at lege med lyset og f.eks. male samme motiv i en række forskellige udgaver i forskellige belysninger.

Det er ikke klart, hvor han hentede inspirationen fra. Det nye franske maleri stillede han sig helt uforstående overfor, som han udtrykte det f.eks. da Kunstforeningen i København i 1889 viste Gauguin og Cézanne. Derimod kan man måske se en forbindelse til de engelske prærafaelitter og deres forgængere, de tyske nazarenere, der havde

den klassiske italienske kunst som forbillede, og det er måske derfor heller ikke mærkeligt, at Zahrtmann – i stedet for at tage sine studenter med til den moderne kunsts arnested, Paris – langt hellere rejste med dem til Italien og især til den lille uberørte bjergby Civita d'Antino i Abruzzerne.

Her, langt fra Danmark og langt fra de nye franske strømninger, blev fundamentet skabt for et helt nyt og særligt nordisk landskabsmaleri, der på en gang fangede den særlige stemning i den afsides beliggende landsby i de italienske bjerge og samtidig, måske ikke med Zahrtmanns fulde billigelse, også inddrog den nye tidsånd, der blev indvarslet med naturvidenskabelige landvindinger som Albert Einstein, Ernest Rutherford og Niels Bohrs atomteorier.

Poul S. Christiansen kom sammen med Zahrtmann til Civita d'Antino i 1896 og fandt her grobund for et nyt lysende maleri, allerstærkest udtrykt i hans store billede af byen fra 1911, der giver mindelser om Paul Cézannes billeder fra Mont Sainte-Victoire.

I 1902 begav den svenske maler Karl Isakson sig på en stor udlandsrejse og i Civita d'Antino mødte han, nok ikke helt tilfældigt, Kristian Zahrtmann, og tilsluttede sig kredsens af de unge nordiske



Kristian Zahrtmann (1843 – 1917). Piazza Santa Maria i Civita d'Antino, en ung pige kommer gående med en kurv i armen. 1904. 73 x 84 cm. Bornholms Kunstmuseum.

kunstnere i byen. I hans tidlige billeder ses en tydelig indflydelse fra Zahrtmann, men snart udfolder han sig ud mere selvstændigt og da han i 1911 rejser til Christiansø bliver han hurtigt centrum for det helt nye maleri, der i sig både havde den danske landskabstradition, Zahrtmanns ånd og som det særlige krydderi også det nye franske maleri, der i disse år udfoldede sig med Picasso og Braque som hovedpersoner.

Kredsen på Christiansø, der ud over Karl Isakson bl.a. også talte Axel Salto, Harald Giersing og Edvard Weie, fandt på Christiansø deres eget lille 'italienske' arkadien. Selvdens tradition som Zahrtmann havde skabt i Civita d'Antino, hvor kunstnerne malede deres våbenskjolde i hans arbejdsværelse, tog de med, og den dag i dag kan man i skænkstuen på kroen finde malede våbenskjolde af stort set alle de kunstnere, der har gæstet Christiansø siden da.

På Christiansø malede Karl Isakson i 1911 det billede, der om noget kan ses som initialbilledet for dansk modernisme, 'Landskab ved Mindet, Christiansø', nu i Statens Museum for Kunst. Billedet, der kompositionsmæssigt har referencer til Georges Braques malerier fra Estaque og i øvrigt trækker tråde helt tilbage til rennæsancens bebudelsesscener, blev allerede året efter 'kopieret' af Edvard Weie og dannede siden afsæt for hans

Poul S. Christiansen (1855 – 1933) Civita d'Antino i Abruzzerne. 1911. 96 x 129,5 cm. Statens Museum for Kunst.



store hovedværk 'Faun og Nymfe' fra 1943 (også i Statens Museum for Kunst).

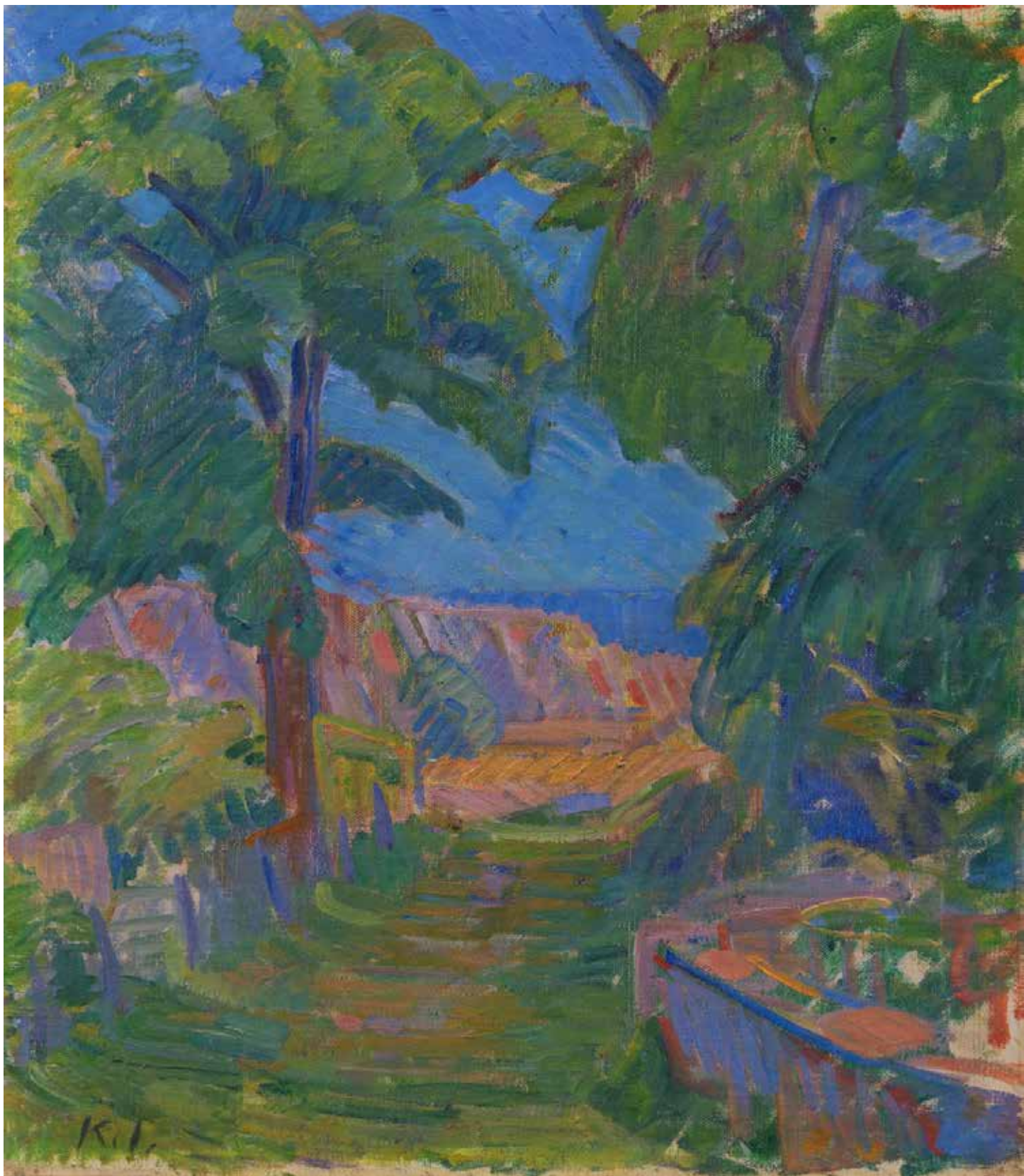
De to kunstnere blev omdrejningspunkt for den nye generation, der siden fik betegnelsen 'Bornholm-malerne', hvor også en række andre kunstnere som Olaf Rude,

Oluf Høst, Niels Lergaard og flere hører til. De blev den første generation i Danmark for hvem det ikke længere gjaldt om at gengive verden så naturalistisk som muligt, men om at fange og nedfælde en stemning eller en tilstand. På grund af det særlige lys på Christiansø og Bornholm og det mod

Kristian Zahrtmann havde indgydt dem, kunne de lade farverne fremstå med en dengang forargelig ekstra kraft og styrke og skabe, hvad der siden blev anerkendt som noget af det fineste i dansk kunsts historie.

Lars Kærulf Møller

Karl Isakson (1878 – 1922) Landskab ved Mindet, Christiansø. 1911. 52,5 x 45,5 cm. Statens Museum for Kunst.



Vævning og viser flettes sammen i nordisk festival

Nordisk visesang og vævetradition er så tæt forbundne, at entusiaster nu går sammen om den første nordiske væve- og visefestival. Foreningen NORDEN, Kalundborg, er medarrangør og festivalen præsenterer et nyt stort netværk, 'Scandinavian Weaving'.

Vævning og visesang udtrykker ældgamle nordiske kulturer, men det er nyt at håndværket og sangtraditionen forenes i nordisk regi. Det sker i juni i og omkring Jyderup på Vestsjælland.

På den kommende Vævefestival er væveinteresserede - og nu også visesangere fra hele Norden inviteret. Der er planlagt et omfattende program som tilgodeser et bredt publikums interesser. Musikscenen præsenterer f.eks. trubadurer og visesangere fra Norge, Sverige og Danmark. En af nyhederne ved Vævefestivalen er et seminar, som omhandler det nye netværk 'Scandinavian Weaving'.

Begrebet *scandinavian weaving* har sin oprindelse i den store udvandringsperiode i 18-1900-tallet, hvor ikke færre end to millioner skandinaver forlod Norden, idet de indskibede deres viden, kunnen og traditioner og rejste til Amerika.

I dag anvendes begrebet *scandinavian weaving* mest af de nordamerikanske vævere. Gennem bl.a. en række væveteknikker, mønstre og metoder, som i mere end 500 år har været anvendt i Norden, fastholder de deres oprindelse og tilknytning til Skandinavien. Netværket 'Scandinavian Weaving' har som mål at brande Norden på den stærke vævetradition, som har overlevet i Skandinavien og i Nordamerika.

Udvandrerne medbragte også nordisk visekultur og at de to kulturer nu bliver forenet skyldes et tilfældigt møde mellem to kvinder i foråret 2017. Dorte Birch, formand for Visens Venner i Danmark og Gitte Karlshøj, væveforkvinde

i Vestsjælland og tekstilformgiver, opdagede en fælles berøringsflade, som til sommer resulterer i at flere hundrede sangere og vævere fra hele Norden integrerer to klassiske traditioner i Nordisk Vævefestival – med masser af musik. Og Visens Venner har naturligvis meldt sig ind i Foreningen Norden.

Den nordiske festival finder især sted i Vævernes Hus, Katstrup Gods ved Jyderup lørdag den 9. og 10. juni. Festivalen arrangeres i samarbejde med Foreningen Nordens Kalundborgafdeling, Naturpark Åmosen, Støtteforeningen for Naturpark Åmosen og Jyderup Højskole.

Så fornemt og afdæmpet i farverne kan *scandinavian weaving* udføres. Her en løber i Vævernes Hus på Katstrup Gods. Foto: Gitte Karlshøj.



13 nomineringer til Litteraturprisen

Disse 13 forfattere er med i opløbet til Nordisk Råds Litteraturpris. Vinderen offentliggøres og får overrakt prisen på 350.000 danske kroner den 30. oktober på Den Norske Opera & Ballett i Oslo i forbindelse med Nordisk Råds session.

Danmark

Velsignelser af Caroline Albertine Minor. Noveller, Rosinante, 2017.

Indigo. Roman om en barndom af Vita Andersen. Roman, Rosinante, 2017.

Finland

God morgon af Susanne Ringell. Kortprosa, Förlaget M, 2017.

Ontto harmaa af Olli-Pekka Tennilä. Digtsamling, Poesia, 2016

Færøerne

Gudahøvd af Jóanes Nielsen.

Digtsamling, Mentunargrunnur Studentafelagsins, 2017.

Grønland

Illinersiorluni ingerlavik inussiviuvog af Magnus Larsen.

Selvbiografi, Maanuup atuakkiorfia, 2017.

Island

Ör af Auður Ava Ólafsdóttir. Roman, Benedikt bókaútgáfa, 2016.

Ljóð muna rödd af Sigurður Pálsson. Digtsamling, JPV Útgáfa, 2016.

Norge

Jeg har ennå ikke sett verden af Roskva Koritzinsky.

Noveller, Aschehoug, 2017.

Begynnelser af Carl Frode Tiller. Roman, Aschehoug, 2017.

Sverige

Tapeshavet af Gunnar D Hansson.

Digtsamling, Albert Bonniers forlag, 2017.

Doften av en man af Agneta Pleijel. Roman, Norstedts, 2017.

Åland

Algot af Carina Karlsson. Roman, Schildts & Söderströms, 2017.

Om Nordisk Råds litteraturpris

Nordisk Råds litteraturpris er siden 1962 blevet uddelt til et skønlitterært værk skrevet på et af de nordiske sprog. Det kan være en roman, et drama, en digtsamling, en novellesamling eller en essaysamling, som opfylder høje litterære og kunstneriske krav. Formålet med prisen er at øge interessen for nabolandenes litteratur og sprog samt for det nordiske kulturfællesskab.



Caroline Albertine Minor er med novellesamlingen 'Velsignelser' en af de to danske nominerede til litteraturprisen. Foto: Rosinante.

Sund forening med sund økonomi

Når 100 tillidsfolk den 26. maj møder frem til Foreningen NORDENS repræsentantskabsmøde i Vejle, kan de glæde sig over et overskud på godt 400.000 kr., hvoraf halvdel foreslås overført til en pulje for aktiviteter i jubilæumsåret – næste år. Foreningens budget for 2018 balancerer på ca. 7 mio. kr.. Med-

lemskontingent er største indtægtspost - knap 1,8 mio. kr. - efterfulgt af tilskud fra udenrigsministeriet på 1,6 mio. kr.

Foreningens landsformand Mogens Jensen, MF (S) er på valg og landsstyrelsen anbefaler, at han genvælges.

I juni kan du læse om repræsentantskabsmødet i sommerudgaven af NORDEN NU.

Vi vil opfordre dig til at følge foreningen på Facebook. Næsten 3000 gør det allerede.



Nordisk kulturuge

Mød nordiske forfattere, kunstnere, musikere og smag det nordiske køkken

30. sep. - 6. okt
Pris: 4.700 kr.



RØDDING HØJSKOLE

Norden står på et fjeld af værdifællesskaber. Vores velfærds- og demokratimodel har vakt opmærksomhed i verden. Det samme har nordisk litteratur, kunst, musik og film. Nordisk film og drama vinder internationale priser. Kurset sætter fokus på det hele. Mød bl.a. den islandske skuespiller Maria Árnadóttir, digter Søren Ulrik Thomsen, kunsthistoriker Grethe Bay. Musikforedrag om Cornelis Vreeswijk. I Flensborg møder vi tidl. minister for Slesvig-Holsten Anke Sporendonk og byens tidl. overborgmester Simon Faber.

Kursusværter: Anette Jensen og Aage Augustinus.

Arrangeret i samarbejde med Foreningen NORDEN.

